

Poštovanje prava na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća u online komentarima na crnogorskim portalima

Nataša Ružić¹

Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka, Crna Gora

doi:10.5937/comman13-14618

Sažetak: Pojava digitalnih medija na tržištu praćena je novim etičkim problemima i dilemama, što nameće neophodnost konstantnog revidiranja etičkih kodeksa. Razvoj tehnologije doveo je do pojave participativnog novinarstva, koje je trebalo rezultirati transformisanjem medija u forum za javnost. Međutim, evidentna je tendencija da građani ne razmjenjuju mišljenja samo po pitanju tema od javnog interesa, već komentarišu rubrike poput Crne hronike ne vodeći računa o pravu na privatnost žrtava i ismijavajući učesnike tragedije. Ukoliko su tridesetih godina XIX stoljeća novinari kršili pravo na privatnost građana kroz senzacionalističko izvještavanje o crnoj hronici ili intervju sa kontroverznim ličnostima, danas građani krše pravo na privatnost žrtava zločina i nesreća otkrivajući u komentarima detalje o učesnicima događaja, dok se mediji ne trude da riješe ovaj problem kroz interne etičke kodekse. Na osnovu analize sadržaja komentara na dva najposjećenija portala u Crnoj Gori (Vijesti i Analitika) u radu se utvrđuje koliko mediji, ali i građani poštuju pravo na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća. Istraživanjem je utvrđeno da oba portala vode računa o etičnosti sadržaja online komentara koje objavljuju: u njima dominiraju etični komentari u kojima građani izražavaju svoje stavove. Portal Vijesti ima pred sobom neuporedivo teži zadatak u odnosu na Analitiku jer ima mnogo veći broj komentara, i dozvolio je objavljivanje komentara koji sadrže sarkastične primjedbe na tekst.

Ključne riječi: vesti, etika, onlajn, portali, komentar, pravo na privatnost, žrtve

¹ Kontakt sa autorom: nrusic@ac.me.

1. Uvod

Pravo na privatnost, odnosno pravo pojedinca da bude ostavljen na miru (Warren & Brandeis, 1890) predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava koje je zagarantovano brojnim konvencijama, a zaštićeno zakonodavnim okvirom i novinarskim etičkim kodeksom. Sisela Bok definiše privatnost kao situacije u kojima je građanin zaštićen od neželjenog fizičkog pristupa ili pristupa informaciji od strane drugih osoba (Bok, 1989). Ona naglašava da je neophodno napraviti razliku između privatnog i tajnog života. Privatnost podrazumijeva da svako može kontrolisati stepen informisanja javnosti o svom životu, a tajnost označava da je nešto sakriveno od tuđih pogleda. Dejl Žaket ističe da je pravo na privatnost temelj i zaštita individualnih sloboda jer bez ostvarivanja ove vrste prava ne možemo govoriti ni o političkim slobodama (Žaket, 2007: 253). Luis Alvin Dej dijeli mišljenje Žaketa i navodi benefite za pojedince koji uspevaju da sačuvaju informacije od javnosti: kontrola stepena socijalne interakcije i reputacije, zaštita od prezira i ismijavanja drugih, kao i zaštita od države (Dej, 2004: 159). Sociolog Robert Merton smatra da bez prava na privatnost pritisak na građane bi bio nepodnošljiv u smislu težnje ljudi da znaju sve detalje iz života drugih koji su često u sukobu sa društvenim normama (prema Shackelford, 2012: 127). Zanimljivo je da su s razvojem tehnologije i pojavom društvenih mreža građani sami počeli da krše svoje pravo na privatnost ne vodeći računa o tome koju vrstu informacije dijele sa javnošću. Teoretičari vode rasprave i iznose oprečna mišljenja po pitanju uticaja tehnologije na privatnost ljudi. Scott Shackelford imenuje radoznanu zajednicu koja se zalaže za slobodu izražavanja za najvećeg neprijatelja privatnosti. On smatra da se razvoj zajednice i tehnologije negativno odražava na privatnost građana (Shackelford, 2012: 127), dok Simson Garfinkel tvrdi da ne možemo kriviti tehnologiju za „smrt“ privatnosti na internetu jer tehnologija sama po sebi ne krši privatnost, već ljudi i institucije koje žele da uspostave kontrolu nad ljudskim duhom (Garfinkel, 2000: 15). Da ljudi nisu svjesni svog ponašanja na internetu potvrđuje Ginny Whitehouse koja pozivajući se na istraživanje britanskog samoregulatornog tijela ističe da bi više od tri četvrtine odraslih promijenilo podatke o sebi koje objave na mreži kada bi znali da će ti podaci završiti u medijima (Whitehouse, 2010: 310).

Pravo na privatnost građana i javnih ličnosti se počelo kršiti još tridesetih godina XIX stoljeća. U tom periodu došlo je do procesa komercijalizacije štampe, najprije u SAD-u i Francuskoj, a kasnije se taj trend proširio i na ostale evropske zemlje.

Prelaskom tradicionalnih medija u digitalni prostor pojavili su se novi oblici kršenja prava na privatnost građana – online komentari. Javnost je dobila priliku da kroz komentare razmjenjuje stavove i mišljenja koji mogu rezultirati kršenjem prava na privatnost drugih lica, a online izdanja nijesu uvijek u mogućnosti da isprate etičnost komentara. S jedne strane, komentari na web portalima mogu biti od izuzetne koristi jer predstavljaju povratnu reakciju građana na sam medij, na neki događaj, što može podstaći novinare da istražuju određenu temu. Mediji kroz komentare mogu prerasti u forum za razmjenu kritike i mišljenja, a ujedno mogu doprinijeti i razvoju građanskog aktivizma. S druge strane, komentari omogućavaju medijima da izgrade prisniji kontakt sa svojom publikom. Tako je *New York Times* još 2013. godine u okviru eksperimenta objavljivao online komentare kao antrfile u samom tekstu pod naslovom „perspektive čitalaca“. Na takav način ovaj elitni medij želio je da pokaže da cijeni i visoko vrednuje komentare koje dobije od javnosti (Media centar, 2013).

Nova tehnička opcija otvorila je centralno pitanje pred medijima: kako moderirati komentare, a pri tome izbjeći cenzuru? Da li je potrebno objaviti baš svaki komentar ili se brisanjem komentara krši pravo građana na slobodno izražavanje? Jedan u nizu problema odnosio se i na broj moderatora koje bi trebali angažovati najkomentarisanija online izdanja imajući u vidu činjenicu da se usljed ekonomske krize broj zaposlenih u redakciji smanjivao. Naravno u takvoj situaciji teško je ostvariti potpunu kontrolu nad komentarima što može dovesti do različitih povreda i kršenja.

Imajući u vidu ovaj relativno novi problem na crnogorskom medijskom tržištu, rad će biti posvećen upravo ocjeni etičnosti komentara građana i poštovanja prava na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća.

2. Pravo na privatnost građana u medijima

Luis Alvin Dej navodi da se u Americi po prvi put povel rasprava o zaštiti prava na privatnost građana u medijima krajem XIX stoljeća kada su dvojica pravnik Semjuel Voren i Luis Brande pokrenuli ovo pitanje (Dej, 2004: 161). Oni su predložili da pojedincima treba omogućiti da dobiju novčanu odštetu ukoliko postanu žrtve beskrupuloznih medija koji su u trci za profitom zašli u polje privatnosti građana. Problem kršenja prava na privatnost postaje sve aktuelniji s komercijalizacijom medija. Ovaj proces je tridesetih godina XIX vijeka najprije zahvatio SAD, ali istovremeno štampa je komercijalizovana širom svije-

ta. Upravo u tom periodu mediji u pravom smislu te riječi postaju profitabilne kompanije, pa se na američkom tržištu po prvi put pojavljuju začeci medijskih koncerna. Najpoznatiji medijski izdavači toga vremena koji su gradili popularnost svojih listova na peni presu su: Horas Grili, Džejs Gordon Benet, a kasnije Džozef Pulicer i Vilijam Randolf Herst. Svi pomenuti izdavači su svoje medijske imperije zasnivali uglavnom na žutoj štampi.

Jedan od glavnih produkata komercijalizacije medija je peni pres koji počinje da cvjeta najprije u SAD-u.² *The Sun* je bio prvi američki list koji je popularizovao priče o nesrećama, zločinima i ljudskim tragedijama. Krilatica koja se koristi i danas „dobra vijest je loša vijest o nekome ili loša vijest za nekoga“ datira iz perioda peni presa. U mnogim listovima počevši od *The Suna* pojavljuje se rubrika „Police Office“ u okviru koje reporteri crne hronike informišu javnost o zločinima i raznoraznim skandalima koji su se dogodili u gradu (Gocini, 2001: 181). Novinari peni presa se nisu zadovoljavali sakupljanjem informacija, već su se čak pri izvještavanju o krvnim deliktima miješali u posao policije i detektiva. Poznat je slučaj kada su Herstovi novinari u trci za senzacijom dali svoj doprinos i zajedno sa policijom riješili slučaj ubistva žene u Njujorku (Gocini, 2001: 226). U američkim medijima kroz izvještavanje o crnoj hronici pravo na privatnost građana konstantno se krši jer u tom periodu se nije razmišljalo o novinarskoj etici, a ni o zaštiti identiteta žrtava kriznih situacija. Štaviše, čak i pojava novog žanra - intervju je vezana za kršenje prava na privatnost. Prvi intervju koji je objavljen u nedjeljniku *Weekly Tribune* 1859. godine bio je posvećen privatnom životu lidera mormonske zajednice Brigama Janga, koji je imao 27 žena (Gocini, 2001: 178). Još jedan američki izdavač Džejs Gordon Benet ostao je upamćen u istoriji novinarstva jer je u svom listu *The Morning Herald* uveo žanr političke hronike u okviru kojeg se bavio privatnim životom političara.

Istorijski razvoj medija svjedoči je upravo u XIX vijeku došlo do pada novinarskih standarda zahvaljujući procesu komercijalizacije medija. Ponašanje peni presa u XIX stoljeću rezultiralo je potrebom za usvajanjem prvih etičkih kodeksa. Već tada je otvoreno pitanje profesionalnih standarda i kvaliteta novinarstva. Poznati američki pisac Džejs Kuper je opisujući situaciju na tržištu kritikovao medije: „Štampa zlostavlja političare, književnost, umjetnost, pozorište, čak

² To su bili listovi koji su uglavnom izvještavali o zločinima, rođenjima, vjenčanjima. Ova vrsta štampe je koštala svega jedan peni i odatle potiče naziv – penny press.

i privatni život. Pod izgovorom da štiti javni moral, ona ga kvari...” (Gocini, 2001: 190). Mnogi izdavači kao što su Džozef Pulicer, kao i vlasnici elitnih listova su se zalagali za unaprjeđenje profesionalnih standarda i razvoj društveno odgovornog novinarstva. Vlasnik *New York Times-a* Adolf Ohs je tvrdio da senzacionalizam nije jedini put do visokog tiraža. Svojim čitaocima je obećavao da *New York Times* „svojim sadržajem neće zaprljati stolnjak za doručkom, i da su to novine koje poštuju čitatelje jer donose čisti i britki pregled dnevnih događaja bez nepotrebnog senzacionalizma, teatralnosti ili melodrame“ (Vilović, 2007: 81). Zanimljivo je da zemlje u kojima se najprije pojavila komercijalizovana štampa su ujedno i zemlje koje su prve usvojile novinarske etičke kodekse. Već 1910. godine u Kanzasu je usvojen prvi kodeks koji se odnosio na izdavače, a 1918. godine Francuska dobija prvi etički kodeks za novinare (Bertrand, 2007: 44).

Osim novinarskih kodeksa, u drugoj polovini XX vijeka usvojene su konvencije koje štite ljudska prava građana, pa između ostalog garantuju pravo na privatnost. Još 1948. godine članom 12 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima zagarantovano je pravo na privatnost građana u pogledu porodičnog života, prepiske, nepovredivosti stambenog prostora, zaštite časti i ugleda. Dvije godine kasnije, Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i sloboda (1950), tačnije članom 8, jemči se pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Savjet Evrope je takođe dao svoj doprinos usvojivši cijeli niz preporuka koje se tiču slobode izražavanja i informisanja u novom informacionom i komunikacionom okruženju, poštovanju slobode izražavanja i informisanja u vezi sa internet filterima, kao i Vodič o ljudskim pravima za korisnike interneta (videti u *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Savjeta Evrope u vezi sa medijima 2007-2014*). Pomenute preporuke garantuju građanima pravo na slobodan pristup informaciji, slobodu mišljenja i izražavanja, obezbjeđuju zaštitu privatnosti u pogledu lične prepiske, zaštitu identiteta, itd.

Savjet Evrope u Vodiču o ljudskim pravima za korisnike interneta (Preporuka CM/REC(2014)6 Komiteta ministara državama članicama o Vodiču o ljudskim pravima za korisnike interneta) informiše građane o njihovim pravima po pitanjima slobode izražavanja i pristupa informacijama, ali istovremeno upozorava da korisnici moraju voditi računa da ne ugroze pravo na privatnost drugih lica. Onlajn korisnici nijesu dužni da otkriju svoj identitet i mogu koristiti

pseudonim. Vodič upozorava građane da treba da zaštite svoje pravo na privatnost na internetu, odnosno da budu svjesni činjenice da se lični podaci internet korisnika redovno obrađuju, ali ih upoznaje i sa njihovim pravima, odnosno da je neophodna saglasnost korisnika za obradu ličnih podataka. Pružaoci onlajn usluga imaju pravo da ograniče određene vrste sadržaja i ponašanja zbog svojih propisa (Preporuka CM/REC(2014)6 Komiteta ministara državama članicama o Vodiču o ljudskim pravima za korisnike interneta). Vodič za ljudska prava za internet korisnike daje mogućnost građanima da izražavaju mišljenje po različitim pitanjima. U preporuci se objašnjavaju prava i obaveze internet korisnika u pogledu komentarisanja teksta: “imate slobodu da se izražavate onlajn i da pristupate informacijama i mišljenjima i izražavanjima drugih. Ovo obuhvata politički govor, poglede na religiju, mišljenja i izražavanja koja nailaze na blagonaklon prijem ili se smatra da nisu uvredljiva, ali takođe i na ona koja mogu da uvrede, šokiraju ili uznemire druge. Trebalo bi da se sa dužnom pažnjom odnosite prema ugledu ili pravima drugih, uključujući i njihovo pravo na privatnost” (Preporuka CM/REC(2014)6 Komiteta ministara državama članicama o Vodiču o ljudskim pravima za korisnike interneta, 2015: 141). Međutim, i pored usvojenih preporuka i pokušaja da se zaštiti pravo na privatnost građana, problem nije riješen jer pomenuti dokumenti nijesu pravno obavezujući.

2.1. Zaštita prava na privatnost crnogorskih građana kroz zakonodavni okvir

Pravo na privatnost građana je zagarantovano najvišim pravnim aktom države – Ustavom Crne Gore. Članom 40 propisano je da svaki građanin ima pravo na privatnost privatnog i porodičnog života. Ostali članovi Ustava jemče crnogorskim građanima: nepovredivost stambenog prostora (član 41), tajnost pisama i telefonskih razgovora (član 42), kao i zaštitu podataka o ličnosti (član 43) (Ustav Crne Gore, 2007).

Medijski zakoni štite pravo na privatnost određenih segmenata društva. Zakon o medijima (2010) posebnu pažnju posvjećuje pravu na privatnost najranjivije kategorije u društvu – djece. Članom 22 štiti se identitet maloljetnog lica koji je optužen da je počinio krivično djelo ili je žrtva nekog zločina. Član 55 Zakona o elektronskim medijima obavezuje emitera na poštovanje privatnosti i dostojanstva građana i zaštite integriteta maloljetnika. Zakonom o naci-

onalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore (2008) nisu definisane obaveze medija u pogledu zaštite prava na privatnost građana.

U januaru 2016. godine u Crnoj Gori je usvojen Pravilnik o elektronskim publikacijama kojim se reguliše sadržaj i komentari koji se objavljuju na portalima. Prema članu 4 u elektronske publikacije se svrstavaju portali, internet stranice koje programske sadržaje prenose putem slike ili zvuka, kao i elektronske verzije štampanih medija. Pravilnik između ostalog propisuje način registracije, identifikacije elektronske publikacije, kao i opšte programske standarde u smislu slobode i odgovornosti, dozvoljenih programskih sadržaja. Mediji ne smiju da krše pravo na privatnost građana ni kroz medijski sadržaj, a ni kroz objavljene komentare. Član 16 nalaže portalima da poštuju privatnost i dostojanstvo građana, a član 17 da vode računa da ne zadiru u privatnost osobe bez njene saglasnosti, osim u slučajevima javnog interesa. Pravilnik obavezuje web izdanja o neophodnosti ispoljavanja posebne opreznosti kada su u pitanju maloljetna lica ili osobe koje nijesu javne ličnosti. Ukoliko se upućuje kritika nekoj osobi treba joj dati mogućnost da otkrije svoju stranu priče. Prema članu 20, maloljetnici ne smiju biti ispitivani o privatnim stvarima bez pisanog odobrenja staratelja ili roditelja. Izuzetak čine situacije kada je neophodno ukazati na težak položaj maloljetnika sa ciljem prikupljanja pomoći. Član 21 nalaže portalima da ne otkriva identitet maloljetnika koji su umiješani u krivično djelo kao žrtve ili kao optuženi ili ukoliko su žrtve, svjedoci ili izvršioци bilo koje vrste nasilja. Elektronske publikacije ne smiju iznositi detalje iz porodičnog i privatnog života maloljetnika ili koristiti djecu u političke svrhe. Prema članu 24 elektronska publikacija mora poštovati pravo na privatnost svih lica koja su uključena u sudski postupak.

Pravilnik o elektronskim publikacijama (2016) precizira pravila komentarisanja tekstova. Član 32 obavezuje elektronske publikacije da objave i učine vidljivim pravila komentarisanja. Član 33 propisuje da su elektronska izdanja dužna da postave jasna i precizna pravila registracije lica koja žele da prokomentarišu neku informaciju. Portali su dužni da objave podatke koji se evidentiraju prilikom registracije, ali lične podatke moraju čuvati u skladu sa zakonom o zaštiti podataka o ličnosti. Prema članu 34 web izdanja ne smiju objaviti komentar koji nije u skladu sa Pravilnikom ili su u obavezi da ga obrišu nakon 60 minuta. Član 35 jemči svakom fizičkom ili pravnom licu da može da zatraži uklanjanje komentara koji nije u skladu sa zakonom ili Pravilnikom, a redakcija

je dužna da utvrdi stanje i da ukloni komentar u roku od šest sati po prijemu obavještenja. Član 36 propisuje da elektronska publikacija mora pružiti mogućnost žalbe zbog uklanjanja ili ne uklanjanja komentara, a medij je u obavezi da u roku od 6 časova od prijema žalbe pruži odgovor u pisanoj formi.

2.2. Zaštita prava na privatnost crnogorskih građana u Kodeksu novinara Crne Gore

Pravo na privatnost građana zaštićeno je Kodeksom novinara Crne Gore. Međutim, imajući u vidu da etički kodeksi nijesu pravno obavezujući dokument, građani su prepušteni savjesti urednika i novinara.

Prvi etički Kodeks u Crnoj Gori usvojen je 21. maja 2002. godine. U prostorijama Instituta za medije na poštovanje Kodeksa novinara Crne Gore obavezali su se sljedeće organizacije: Udruženje novinara Crne Gore, Udruženje profesionalnih novinara Crne Gore, Nezavisni sindikat novinara Crne Gore, Asocijacija nezavisnih štampanih medija Crne Gore, Udruženje nezavisnih elektronskih medija Crne Gore i Asocijacija mladih novinara Crne Gore. Ovaj Kodeks je revidiran tek 2016. godine i neznatno dopunjen kada je u pitanju pravo na privatnost građana. Prema starom i inoviranom Kodeksu, i javne ličnosti i građani imaju pravo na privatnost, s tim što je pravo na privatnost javnih ličnosti suženije u poređenju sa građanima koji se ne bave javnim poslom. I prema staroj i prema novoj verziji, Kodeks propisuje da pravo na privatnost javnih ličnosti zavisi od značaja funkcije koju neko obavlja, ali je u takvim situacijama potrebno voditi računa o dostojanstvu osobe. Izvještavanje o privatnom životu javne ličnosti opravdano je ukoliko se postupci i djelovanje neke osobe razilaze, odnosno osoba u javnosti osuđuje neku pojavu, a u privatnom životu krši to pravilo.

I prema Kodeksu iz 2002. i 2016. godine, identitet građana kao žrtava nesreća ili zločina, kao i identitet članova porodica žrtava je zaštićen. Prema revidiranom Kodeksu, izuzetak predstavljaju okolnosti u kojima je došlo do spekulacija ili širenja glasina po pitanju identiteta žrtava nesreća. Oba kodeksa svrstavaju informacije o fizičkom i mentalnom stanju i bolestima u domen privatnog. O samoubistvima se može izvještavati uz krajnju pažljivost i odmjerенost, što podrazumijeva da mediji ne bi smjeli da opisuju okolnosti pod kojima se desilo samoubistvo. Pokojnici takođe imaju pravo na privatnost. Pri

izvještavanju novinari su dužni da povjedu računa o patnji žrtve i osjećanjima članova porodice.

Ukoliko bismo napravili poređenje između Kodeksa iz 2002. i 2016. godine uvidjeli bismo da građani imaju veći stepen zaštite prava na privatnost u poređenju sa prethodnim Kodeksom. Prema novim pravilima novinari moraju da vode računa da su članovi porodice žrtve obaviješteni prije otkrivanja identiteta žrtve. Mediji takođe treba da procijene i nađu dobru mjeru kada je u pitanju prikazivanje šokantnih prizora (leševi, lokve krvi, rane, itd.)

Osim toga, u slučajevima kada su novinari dužni da zadiru u privatnost neke osobe, prilikom izvještavanja moraju se fokusirati isključivo na detalje koje imaju informativnu vrijednost za javnost u cilju sprječavanja nanošenja štete nečijem dostojanstvu i ugledu. Revidirani kodeks je omogućio novinarima da koriste snimke sa sigurnosnih kamera ili druge vrste video ili audio zapisa koji se tiču aspekata privatnog života, pod uslovom da su od javnog interesa. Prema inoviranom Kodeksu lični podaci građana poput adrese stanovanja, broja telefona, jedinstvenog matičnog broja i podaci o ličnim dokumentima se ne smiju objavljivati, dok je prema starom Kodeksu zaštićena samo adresa stanovanja (Kodeks novinara Crne Gore, 2016).

U revidiranom Kodeksu nalazimo potpuno novu smjernicu koja se odnosi na online komentare. Kodeks sugerise online medijima da definišu interna pravila koja se odnose na komentare poštujući pri tome slobodu izražavanja, ali izbjegavajući objavljivanje nezakonitog i neetičnog sadržaja. Komentatori treba da budu upoznati sa tim pravilima, a komentare moderira administrator rukovodeći se pravilima.

3. Metodologija

Osnovni cilj rada je da se ispita da li u online komentarima građani poštuju pravo na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća. Da bi se na njega odgovorilo urađena je analiza tekstova i komentara u rubrici crna hronika, sa fokusom na teksove saobraćajne nesreće. Jedinica analize obuhvata tekst i komentare. Kroz analizu sadržaja tekstova (Krippendorff, 1980) istraženo je koliko mediji poštuju pravo na privatnost žrtava nesreća, a analizom komentara uvidjećemo odnos građana prema privatnosti drugih lica.

Korišćen je slučajni uzorak, tačnije analizirali smo način izvještavanja i komentare o saobraćajnim nesrećama od 1. jula do 1. septembra 2017. godi-

ne. Zašto smo odabrali ovaj period i ovu vrstu krizne situacije? U Crnoj Gori u saobraćajnim nesrećama pogine 50 do 60 osoba na godišnjem nivou, što je prilično velik broj za zemlju sa 620.029 stanovnika.³ I pored brojnih kampanja koje se sprovode u medijima, situacija se samo dodatno pogoršava, a naročito tokom ljetnjih mjeseci. Upravo iz tog razloga odlučili smo analizirati ovu temu u špicu turističke sezone.

Istraživanjem su obuhvaćena dva najčitanija portala u Crnoj Gori: *Vijesti* i *Analitika*. Prema sajtu alexa.com, najčitaniji portal u Crnoj Gori u 2017. godini je portal *Analitika* koji zauzima četvrto mjesto po posjećenosti, dok je portal *Vijesti* na šestom mjestu. Ovi podaci se s pravom osporavaju od strane portala *Vijesti* koji slovi za najposjećeniji portal u Crnoj Gori.

Za potrebe analize formiran je kodni list kao osnovni instrument pri analizi sadržaja. Osnovne kategorije kodnog lista za online tekstove bile su: 1) žanr teksta, 2) oprema teksta, 3) sadržaj grafičke opreme i 4) izvori. Kada se radi o online komentarima, kodnim listom su ispitivane sledeće kategorije: 1) veličina komentara, 2) potpis komentatora, 3) reakcija komentatora na tekst i 4) odnos prema drugim komentatorima. Kroz varijablu reakcija komentatora na tekst utvrdićemo da li građani i u kojoj mjeri poštuju pravo na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća. U kvalitativnom dijelu analize fokusiraćemo se na one primjere u okviru kojih ćemo prodiskutovati dobre i loše prakse.

4. Rezultati istraživanja

4.1. Poštovanje prava na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća kroz online komentare na portalima *Vijesti* i *Analitika*

Ukoliko uporedimo ova dva portala uvidjećemo da su *Vijesti* postupile u skladu sa Kodeksom novinara Crne Gore i Pravilnikom o elektronskim publikacijama i na svojoj web stranici informisale javnost o internim pravilima ove medijske kuće u pogledu objavljivanja komentara, dok se na portalu *Analitika* ne mogu naći interna pravila. Portal *Vijesti* objavljuje isključivo komentare registrovanih korisnika koji će biti upozoreni od strane administratora ukoliko prekrše pravila. Prilikom registracije unose se tačni podaci, bira se korisničko ime i lozinka. Za sve objavljene sadržaje pod korisničkim imenom odgovoran je

³ Podaci Monstata o popisu stanovništva iz 2011. godine.

korisnik. Građani nemaju pravo da kroz komentar: šire govor mržnje na nacionalnoj, rasnoj ili polnoj osnovi, vrijeđaju druge osobe i služe se vulgarnostima, prijete i ugrožavaju ličnu i porodičnu bezbjednost korisnika portala i osoba koje se spominju u tekstu. Nije dozvoljeno postavljanje pornografskog, šovinističkog materijala, upotreba materijala ilegalne prirode, oglašavanje, lažno predstavljanje, pisanje velikim slovima. Pravo na privatnost korisnika se štiti kroz zabranu prikupljanja i objavljivanja informacija o drugim posjetiocima. Komentari koji se ne odnose na teme portala brišu se bez upozorenja (Vijesti, 2017).

U periodu od 1. jula do 1. septembra portali *Analitika* i *Vijesti* su objavili ukupno 94 teksta o saobraćajnim nesrećama koje su se dogodile u Crnoj Gori. Portal *Analitika* je objavio gotovo dva puta više tekstova (60) u odnosu na portal *Vijesti* (34). Treba napomenuti da uzorak čine isključivo tekstovi koji informišu građane o udesima na drumovima. U ovom periodu su objavljivane vijesti o broju oduzetih vozačkih dozvola, o zapaljenim automobilima, o pojedinačnim slučajevima brze vožnje koji ne predstavljaju predmet ove analize.

U oba medija svi tekstovi su objavljeni isključivo u formi vijesti i sadrže grafičku opremu.

Tabela 1: Grafička oprema

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Tekst i fotografija	19	34
Tekst i više kategorija (fotografije i video snimak)	–	3
Ilustracija	14	23
Tekst i fotografija i ilustracija	1	–

Na portalima *Vijesti* i *Analitika* u svojstvu grafičke opreme preovlađuju fotografije, kao i ilustracije. Na portalu *Analitika* u tri teksta nalazimo fotografije i video–snimak koji je preuzet sa Podgoričkog vremeplova: „Težak udes kod Kamenara, ima povrijeđenih“, „Težak udes na putu Podgorica- Tuzi, ima povrijeđenih“ i „Tuča nakon sudara“. Na portalu *Vijesti* tekstovi nijesu prapraćeni video–snimcima, ali tekst „Udes na Dromiri: Poginuli novinar i snimatelj RTCG“ sadrži fotografiju žrtve i ilustraciju mjesta događaja.

Tabela 2: Sadržaj grafičke opreme

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Fotografije mjesta događaja	18	31
Fotografije grada	–	3
Fotografije smrskanog automobila	1	–
Ilustracija obilježja policije	8	22
Ilustracija grada	3	–
Ilustracija motocikla	2	–
Fotografija osobe koja se spominje u tekstu i ilustracija mjesta događaja	1	–
Video snimak sa mjesta događaja	–	3
Teško je odrediti sadržaj ilustracije	1	1

U oba portala dominiraju fotografije sa mjesta događaja, kao i ilustracije na kojima su prikazana obilježja policije poput policijskog automobila ili policijske trake. Portal *Analitika* često koristi fotografije sa društvenih mreža za razliku od portala *Vijesti*. Od 34 objavljene fotografije na portalu *Analitika* šesnaest je preuzeto sa društvenih mreža. Kao izvor fotografija najčešće se navodi Podgorički vremeplov. Na portalu *Vijesti* samo u jednom slučaju fotografije su preuzete sa društvene mreže, a u četiri teksta fotografije su snimljene od strane čitalaca.

U istraženom periodu u oba medija nije bilo senzacionalističkih naslova, ali nalazimo elemente senzacionalizma u nekim događajima. Na primjer, portal *Analitika* je izvještavao o tuči učesnika nakon udesa u Lastvi Grbaljskoj, što nema posebnu informativnu vrijednost. Sama vijest je napisana u dva reda, ali zato publika može pogledati snimak tuče, dok na portalu *Vijesti* nalazimo jedan kombinovani naslov „Kovačević na intenzivnoj, Barjaktari i Resulbegović završili na krovu“. Riječ je o dvije odvojene saobraćajne nesreće, ali nije u potpunosti jasno iz naslova kako su učesnici saobraćaja završili na krovu. Iz teksta saznajemo detalje udesa, a na osnovu fotografije postaje jasno da se automobil prevrnuo za 180 stepeni.

Tabela 3: Izvori

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Policija	12	17
Tužilac	2	–
Hitna pomoć	1	–
Policija i oštećeni	1	–
Drugi medij	–	16
Policija i drugi medij	–	2
Policija, očevici i drugi medij	–	1
Društvene mreže	–	4
Izvor nije ukazano	18	20

Kao što se vidi iz date tabele, portali *Vijesti* i *Analitika* prilikom izvještavanja o saobraćajnim nesrećama uglavnom ne ukazuju izvore. Portal *Vijesti* u 16 tekstova izvještava o udesima na osnovu informacija do kojih su došli novinari, dok portal *Analitika* je trećinu tekstova preuzeo od drugih medija ili društvenih mreža. Na portalu *Vijesti* stiže se utisak da su pojedinačni tekstovi napisani na osnovu službenih izvora, ali sam izvor se nigdje ne navodi u tekstu. Portal *Vijesti* u gotovo polovini tekstova koristi službene izvore informacija odnosno policiju, tužioca, hitnu pomoć pri izvještavanju o saobraćajnim nesrećama, dok se portal *Analitika* u trećini informacija oslanja na policiju, a u drugoj trećini se poziva na druge medije. Međutim, na oba portala dominiraju tekstovi u kojima izvor nije ukazano.

U periodu od 1. jula do 1. septembra 2017. godine novinari portala *Vijesti* i *Analitike* uglavnom nijesu kršili pravo na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća. Prema Kodeksu novinara Crne Gore mediji imaju pravo da objave identitet javnih ličnosti koje su poginule u saobraćajnoj nesreći, kao što je to bio slučaj sa novinarom *RTCG* Božom Brajkovićem i snimateljem Igorom Sekulićem. Iako Kodeks striktno propisuje pravila u pogledu zaštite identiteta žrtava nesreća postavlja se pitanje zbog čega su novinari odlučili da u pojedinim tekstovima otkriju identitet poginulih ili povrijeđenih. Osim toga, mediji su pri izvještavanju objavljivali registarske tablice vozila koja su učestvovala u udesu. Ova vrsta informacije nije zaštićena novinarskim kodeksom, ali predstavlja kršenje prava na privatnost. Na portalu *Vijesti* identitet žrtava je objavljen u 14 tekstova, dok na

portalu *Analitika* u pet slučajeva je prekršeno pravo na privatnost, a u jednom slučaju je došlo do djelimičnog kršenja. Na primjer, novinar portala *Analitike* u tekstu „U udesu povrijeđen pješak“ (02.08.2017) ne otkriva identitet povrijeđenog, ali informiše javnost o uzrastu: „ta osoba je, inače, gost sa Kosova, starosti oko 50 godina i van je životne opasnosti“. Na portalu *Analitika* žrtve su imenovane u tekstovima „Teška saobraćajna nesreća kod Tuzi, jedna osoba izgubila život“ (11.08.2017), „Berane: Automobilom usmrtio pješaka“ (11.08.2017), „Saobraćajna nesreća na Cetinju: dva mladića životno ugrožena“ (26.08.2017), „Udes na Cetinju: Teško povrijeđena dvojica mladića“ (27.08.2017), „Kotor: U udesu poginuli Veljko Radisavljević i Irena Zlatković“ (16.07.2017). Na portalu *Vijesti* identitet žrtava je otkriven u devet tekstova, registarske tablice u jednom, a identitet i registarske tablice u četiri teksta. Portal *Analitika* je samo u tekstu o udesu na Cetinju u kojem su povrijeđena dva mladića objavio broj registarskih tablica.

Na portalu *Analitika* 60 tekstova je praćeno sa 33 komentara, dok 34 teksta na portalu *Vijesti* sadrže 220 komentara. Ovaj podatak nam još jednom potvrđuje da je portal *Vijesti* najkomentarisaniji medij u odnosu na ostale portale.

Tabela 4: Veličina komentara

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Do 3 riječi	13	3
Do 10 riječi	75	12
Do 50 riječi	116	15
Do 100 riječi	12	3
Emotikon i 10 riječi	3	–
Emotikon i 50 riječi	1	–

U oba portala preovlađuju komentari do 50 riječi, kao i komentari do 10 riječi. Na portalu *Vijesti* 34 odsto komentara sadrži svega 10 riječi, a svega 13 komentara čine tri riječi. Publika rijetko koristi emotikone za izražavanje osjećanja, već uglavnom verbalno izražavaju emocije izjavljujući saučesće porodica-ma žrtava ili žaleći zbog nečije smrti.

Tabela 5: Potpis komentatora

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Ime i prezime	6	–
Ime	19	3
Nadimak	22	–
Pseudonim	–	6
Pseudonim metaforičan	76	6
Pseudonim komentar na tekst	2	5
Pseudonim– lik iz filmova, izvođač, književnosti	16	1
Pseudonim – istorija	1	–
Pseudonim– životinja	4	–
Pseudonim– biljka	1	–
Mjesto	16	–
Teško je utvrditi	55	9
Sarkastičan komentar	2	3

Prilikom komentarisanja tekstova čitaoci se najčešće potpisuju metaforičnim pseudonimima ili koriste „nikove“ (nadimke) za koje je nemoguće utvrditi značenje. Na portalu *Vijesti* za razliku od portala *Analitike* nalazimo 6 komentara koji su potpisani imenom i prezimenom, ali i u tim situacijama teško je utvrditi da li je riječ o stvarnom identitetu ili je komentator nasumice izabrao neko ime i prezime ili nadimak. Dragan, Mitar, V. Đujić, Dalibor CG, Hajdana Maraš samo su neka od imena i prezimena koja su ukazana u nikovima na portalima *Vijesti* i *Analitike*. Na portalu *Vijesti* je objavljeno 6.5 puta više komentara u odnosu na portal *Analitika*, pa je stoga za očekivati da su nikovi raznovrsniji. Prilikom ukazivanja nikova komentatori se najčešće odlučuju za pseudonime likova iz filmova, književnosti, filozofije, životinja, biljaka ili gradova u Crnoj Gori i inostranstvu. Tako na portalu *Vijesti* možemo naći nikove Hogar, Zaratustra, Roki 5, Džedaj, Samarkand, Bokelj 43, Nikšić 10, Radžastan, Aleksandropulos, irvas, glogovina, itd. Komentatori u okviru nikova koriste i metaforične pseudonime: preletačević, prljavština, upućen, stari, pravda, ćorava posla, usamljeni

jahač, blažo milov⁴, intuicija, timski rad, malolud, itd. Na oba portala nalazimo pseudonime koji predstavljaju komentar na tekst: macom po glavi, idemo dalje, samo polako. U velikom broju slučajeva nemoguće je utvrditi značenje nikova: @, fe2, apis66, rs4ever, amia991, itd.

Tabela 6: Reakcija komentatora na tekst

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Izražavanje stava	104	11
Iznošenje nove informacije u vezi teksta kojom se krši pravo na privatnost	3	1
Iznošenje sopstvenog iskustva	9	2
Iznošenje nove informacije i stava	4	–
Postavljanje pitanja	13	7
Izražavanje emocija	20	1
Sarkastične primjedbe na tekst	29	3
Duhovite opaske	3	4
Ismijavanje učesnika saobraćaja	–	1
Politički komentar	3	1
Nejasan komentar	8	–
Govor mržnje prema učesnicima u saobraćaju	1	1
Vrijedanje učesnika u saobraćaju	2	–
Vrijedanje novinara	2	–
Ismijavanje novinara	6	1
Kritika novinara	5	–
Polemika sa moderatorom portala	1	–
Neprijemljeni komentari upućeni drugim komentatorima	7	

Na portalima *Vijesti* i *Analitika* komentatori koriste mogućnosti koje im pruža nova tehnologija radi izražavanja stava. Na primjer, na portalu *Vijesti*

⁴ Korisnik aludira na sina Mila Đukanovića.

tekst o trinaestogodišnjaku iz Berana koji je ukrao i slupao četiri automobila je propraćen komentarima u kojima se pruža nova informacija kroz koju se krši pravo na privatnost maloljetnog lica. „Ovo dijete je do sada po Beranama ukralo 20-setak automobila koje na kraju slupa ili zapali. Privodjen milion puta ali zbog godina mu policija ne može ništa. Dok ga nedje neki vlasnik ne zateče u kradji i ladno odvali od batina. A onda...“ (idemo dalje, 21.07.2017, 14:46). Kroz devet komentara na portalu *Vijesti* građani dijele svoje iskustvo kada je u pitanju vožnja na određenoj dionici puta ili svoja zapažanja. „Svakog dana gledam u Kolasinu kada roditelji a posebno majke dolaze za djecu u vrtić. I pri dolasku i odlasku stave ih u krilo, jednom rukom drže volan, a jednom dijete. Nekada i ne starije od dvije godine. A da tragedija bude veća na toj raskrsnici skoro pa uvijek stoji policajac, jer je tu i osnovna i srednja škola, i sve to mirno danima i mjesecima posmatraju. Čak se uvijek i ljubazno jave i mahnu jer u Kolasinu, koliki je, svak svakoga zna. E sad šta promijeniti u ovom „Indijskom“ saobraćajnom sistemu?“ (irvas, 06.08.2017, 18:25)

Na portalu *Vijesti* nalazimo više sarkastičnih komentara u odnosu na portal *Analitika*, kao i veći broj političkih komentara, ali i besmislenih koji nemaju nikakvo značenje ili ne nose neku poruku.

Političke komentare nalazimo na portalu *Vijesti* nakon tri teksta. Na primjer, „Udes u Lastvi Grbaljskoj, stvorena kilometarska kolona“ komentator pod nikom Bokelj 43 sarkastično komentariše situaciju „dobri su nam putevi. Izgrađeni su 1966. godine, prije ravno 50 godina, idemo dalje u nove pobjede“ (15.08.2017, 13:55). Na tekst „Stravičan udes u Baru: Jedna osoba poginula, u sudaru dva vozila povrijeđeni i pješaci“ komentator Hogar takođe iznosi politički stav „e za ovo je kriva lokalna vlast. Sramota“ (12.08.2017, 12:09).

Na portalu *Analitika* i *Vijesti* je objavljen komentar koji sadrži govor mržnje koji je usmjeren prema učesnicima u saobraćaju. Govor mržnje na portalu *Analitika* možemo pročitati kao reakciju na tekst „Budvanin povrijeđen u udesu kod Vidikovca“ u kojem komentator smatra da za takvu vožnju vozača treba linčovati na licu mjesta.

Slika 1: Govor mržnje na portalu Analitika

Na portalu *Vijesti* takođe nalazimo govor mržnje upućen učesnicima u saobraćaju nakon teksta o pogibiji dvije osobe između Trstena i Ploča. Komentator pod nikom ćorava posla predlaže da nesavjesne vozače treba zaustavljati i premlaćivati.

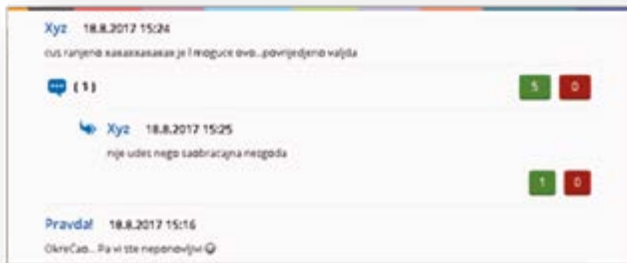
Slika 2: Govor mržnje na portalu Vijesti

U oba portala su objavljeni komentari koji sadrže sarkastičan stav prema učesnicima saobraćaja, sarkastičan komentar na fotografiju, dok na portalu *Vijesti* su prisutniji komentari u kojima se ismijavaju ili vrijeđaju novinari. Na ovom portalu nalazimo najveći broj komentara u kojima se novinari kritikuju zbog nepismenosti.

Ismijavanje i kritika novinara je najzastupljenija nakon teksta „Saobraćajna nesreća kod Berana: Poginula Olga Vešović“. Komentator fe2 iznosi stav „ovome novinaru oduzet sva sredstva za pisanje“ (12.08.2017, 09:27), dok preletačević ukazuje novinaru kako se piše riječ šezdeset. Ismijavanje zbog nepismenosti novinara nalazimo kao komentar na tekst „Kovačević na intenzivnoj, Barjaktari i Resulbegović završili na krovu“. Komentatori ismijavaju novinara zbog upotrebe riječi „ranjen“ i „okrećao“.

Slika 3: Ismijavanje novinara

Pri izvještavanju o teškoj saobraćajnoj nesreći na Žabljaku novinar je upotrijebio riječ – kolosek, što je rezultiralo logičnim pitanjem i ismijavanjem autora teksta: „A sta su vozili, lokomotivu?“ (Sto_je_muka, 16.08.2017, 08:46). Na kraju su komentatori citirali Wikipediju objašnjavajući novinarima značenje riječi kolosek i kolovoz.

Slika 4: Komentatori objašnjavaju novinarima značenje riječi kolosek

Nakon teksta o saobraćajnoj nesreći u Pljevljima na portalu *Vijesti* objavljen je komentar pod nikom irvas u kojem se ismijeva novinar „Hahaha. kakav tekst. Sudarili se pezo 307 i kolasinac mm. Koja li je to marka auta hahaha (irvas). Na portalu *Analitika* tekst „Automobil izletio sa puta Vilusi – Grahovo“ je izazvao reakciju komentatora pod nikom a dje ovdje koji ismijava vozača jer je skrenuo sa puta. „Dao mu ga malo po gasu pa mu pobjegao put“ (03.07.2017,

15: 42). Tekst o pogibiji novinara i snimatelja *RTCG*, sadrži kritiku upućenu novinarima *RTCG* zbog muzike u jutarnjem programu „Prosto nevjerovatno, jutros program ide sa muzickim podlogama, da li ste normalni kret***;ine iz Rtcg?Ladno...“ (Majče, 19.07.2017, 7:18)

Na portalu *Analitika* komentatori su izražavali sarkastične stavove i na fotografije. Komentator pod nikom *timski rad* kritikuje rad policije na mjestu udesa⁵: „jedan nesto trazi svi ostali se podbocili i gledaju“ (21.07.2017, 18:47). Na pomenutom portalu evidentirano je i šaljivo komentarisanje situacije sudara putničkog vozila i terenca zbog položaja vozila nakon sudara. Iz komentara je vidljivo da su se građani nadovezivali šalama jedni na druge.

Slika 5: Tekst na portalu *Analitika*

Slika 6: Šaljivi komentari na tekst.

Tabela 7: Odnos prema drugim komentatorima

	Portal <i>Vijesti</i>	Portal <i>Analitika</i>
Slaganje sa stavom iskazom	4	–
Pregovaranje sa drugim komentatorom	66	6
Vrijedanje komentatora	7	–
Bez referenci na ostale komentare	143	27

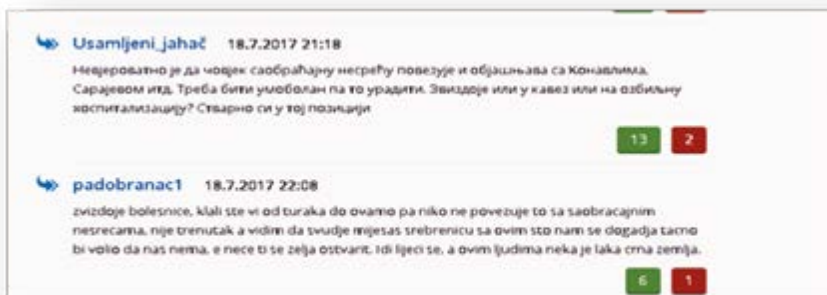
Komentatori najčešće izražavaju stavove bez pozivanja na druge komentatore ili pregovaraju sa drugim komentarima. U nekim situacijama na portalu

⁵ Vozilo sletjelo u Moraču kod Bioča.

Vijesti komentatori se kritikuju međusobno ili se sa verbalnih sukoba prelazi na vrijeđanje. Vrijeđanje komentatora nalazimo na portalu *Vijesti*, dok na portalu *Analitika* nije evidentirana takva vrsta komentara, iako je objavljeno šest komentara u kojima građani pregovaraju sa ostalima. Navešću neke primjere.

Vijest o pogibiji novinara i snimatelja *RTCG* na portalu *Vijesti* propraćena je uvredljivim komentarima između pojedinih komentatora zbog pravljenja paralele i povezivanja saobraćajne nesreće sa političkim dešavanjima za vrijeme rata u bivšoj Jugoslaviji. Komentatori pod nikom usamljeni jahač i padobranac1 obračujući se drugom komentatoru koriste termine – bolesniče, umobolan, idi i liječi se.

Slika 7: Uvredljivi komentari

Tekst u kojem se govori da je Podgoričanka stradala u saobraćajnoj nesreći kod Bioča takođe sadrži uvredljive komentare. Jedan od komentatora je postavio pitanje „Koji je ovo auto?“, ali je osim odgovora dobio uvredljiv komentar „Alooo budaletino kako te nije sramota da u ovakvom tuznoj situaciji pises koje je auto? Ti moras pod hitno posetiti psihijatriju“ (todorino1, 22.07.2017, 04:38).

Na osnovu istraživanja u periodu od 1. jula do 1. septembra 2017. godine možemo zaključiti da su građani poštovali pravo na privatnost žrtava saobraćajnih nesreća i uglavnom su kroz komentare izražavali stavove o stanju na putevima u Crnoj Gori. Mediji su takođe poštovali pravo na privatnost građana. Portal *Vijesti* je zagazio u polje privatnosti u 14 tekstova objavljivanjem identiteta (9), registarskih tablica (1), identiteta i registarskih tablica (4), a portal *Analitika* u pet slučajeva kroz otkrivanje identiteta i objavljivanje nekih ličnih podataka poput registarskih tablica automobila. Međutim, ova brojka je relativno mala u odnosu na broj objavljenih tekstova.

5. Zaključak

Istraživanjem je utvrđeno da oba portala vode računa o etičnosti sadržaja online komentara koje objavljuju. Portal *Vijesti* ima pred sobom neuporedivo teži zadatak u odnosu na portal *Analitika* jer ima mnogo veći broj komentara. U oba portala dominiraju etični komentari u kojima građani izražavaju svoje stavove. Međutim, 29 komentara na portalu *Vijesti* sadrže sarkastične primjedbe na tekst, u dva komentara se vrijeđa novinar i učesnici u udesu. Novinar se ismijava u šest komentara, a pet građana su kroz komentare uputili kritiku novinaru. Na portalu *Analitika* je objavljeno svega 33 komentara tako da građani uglavnom izražavaju stav i postavljaju pitanja. Ali, i na portalu *Analitika* nalazimo kroz komentare sarkastične primjedbe na tekst (3), ismijavanje učesnika saobraćaja (1) i novinara (1), politički komentar (1), pa i govor mržnje (1). U ovom periodu samo u tri komentara na portalu *Vijesti* i jednom komentaru na portalu *Analitika* je prekršeno pravo na privatnost. To nije velika brojka imajući u vidu da su *Vijesti* objavile 220 komentara, a *Analitika* 33. Mediji su češće kršili pravo na privatnost kroz otkrivanje identiteta ili nekih suvišnih detalja u udesu.

Mediji treba da predstavljaju forum putem kojih će građani razmjenjivati mišljenje i podsticati rasprave po pitanjima od javnog interesa. U ovom procesu važnu ulogu imaju građani i ozbiljnost njihovih komentara. Naravno, mediji i administratori ne treba da nastupaju kao cenzori, ali moraju voditi računa da ne dozvole objavljivanje komentara kojima se prelaze granice dobrog ukusa.

Postavlja se pitanje ko snosi odgovornost za komentare: mediji ili građani? Nema sumnje da građani imaju pravo na slobodu izražavanja, ali pored slobode imaju i odgovornost za svaku napisanu riječ. S druge strane, mediji takođe snose odgovornost u pogledu objavljenih komentara i dužni su da usvoje interna pravila i posvete više pažnje ovom problemu. U suštini, odgovornost leži i na medijima i na građanima koji su dužni da odrede i postave pred sobom određene granice u cilju poštovanja ljudskih prava svih građana.

Literatura

- Alexa (n.d.). Posjećeno 10.07.2017. URL: www.alexa.com.
- Bertrand J. (2007). *Deontologija medija*. Zagreb: ICEJ.
- Bok, S. (1989). *Lying: Moral choice in Public and Private Life*. New York: Vintage.
- Council of Europe (1950). *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Posjećeno 01.07.2017. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf.
- Dej, L. (2004). *Etika u medijima- primeri i kontraverze*. Beograd: Medija centar.
- Garfinkel, S.(2000). *Database Nation: The Death of Privacy in the 21st Century*. California: O'Reilly.
- Gocini, Đ. (2001). *Istorija novinarstva*. Beograd: Clio.
- Kodeks novinara Crne Gore (2002). Posjećeno 10.07.2017. URL: <https://www.mminstitute.org/kodeks.html>.
- Kodeks novinara Crne Gore (2016). Posjećeno 10.07.2017. URL: <http://www.osce.org/fom/255576?download=true>.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Beverly Hills: Sage.
- Media centar (2013). NYT: Komentari čitalaca postaju dio priče. *Media centar online*. Posjećeno 01.07.2017. URL: <http://media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/nyt-komentari-citalaca-postaju-dio-price>.
- Pravilnik o elektronskim publikacijama (2016). Službeni list Crne Gore, br. 07/2016 od 29.01.2016. Posjećeno 10.07.2017. URL: <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7B09B3A7CC-79DF-4CC8-8458-7A561E62838D%7D>.
- Preporuka CM/REC(2014)6 Komiteta ministara državama članicama o Vodiču o ljudskim pravima za korisnike interneta (2015). In *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Savjeta Evrope u vezi sa medijima 2007-2014*. (pp. 138–176). Beograd: Kancelarija Savjeta Evrope

- Shackelford, S. (2012). Fragile Merchandise: A Comparative Analysis of the Privacy Rights for Public Figures, *American Business Law Journal*, 49(1): 125–20.
- UN (1948). *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima*. Posjećeno 01.07.2017. URL: http://www.ombudsman.co.me/docs/deklaracija_o_ljudskim_pravima.pdf.
- Ustav Crne Gore (2007). *Službeni list Crne Gore*, br. 1/2007.
- Vijesti (n.d.). Pravila komentarisanja. Posjećeno 01.07.2017. URL: <http://www.vijesti.me/pravila-komentarisanja/>.
- Vilović, G. (2007). *Povijest vijesti*. Zagreb: ICEJ
- Warren, S. & Brandeis, L. (1890). The Right to Privacy. *Harvard Law Review*, 4(5): 193–220.
- Whitehouse, G. (2010). Newsgathering and Privacy: Expanding Ethics Codes to Reflect Change in the Digital Media Age. *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions of Media Morality*, 25(4): 310–327
- Zakon o elektronskim medijima (2010). *Službeni list Crne Gore*, br. 046/10, 040/11, 053/11, 006/13, 055/16.
- Zakon o medijima (2002). *Službeni list Crne Gore*, br. 51/02, 062/02, br. 046/10, 073/10 040/11.
- Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore (2008). *Službeni list Crne Gore*, br. 79/08, 45/12, 43/16, 54/16
- Zbornik odabranih pravnih instrumenata Savjeta Evrope u vezi sa medijima 2007-2014*. (2015). Beograd: Kancelarija Savjeta Evrope.
- Žaket, D. (2007). *Novinarska etika – moralna odgovornost u medijima*. Beograd: Službeni glasnik.

Nataša Ružić

University of Montenegro, Faculty of Political Sciences, Montenegro

**RESPECTING THE RIGHT TO PRIVACY OF TRAFFIC
ACCIDENT VICTIMS IN ONLINE COMMENTS ON
MONTENEGRIN PORTALS**

***Abstract:** The emergence of digital media on the market is accompanied by new ethical problems and dilemmas, which urges the necessity of a constant revision of codes of ethics. Technological development has led to the participatory journalism, which was supposed to result in the transformation of the media into a public forum. However, there is a clear tendency of citizens not only to exchange opinions in relation to topics of public interest, but also to comment on crime column articles, without paying attention to the victims' right to privacy and mocking those affected. If journalists violated the citizens' right to privacy with sensationalist reporting about crime and interviews with controversial figures in the 1830s, then today citizens are the ones violating the right to privacy of crime and accident victims by disclosing details about those involved in the events, while the media do not try to tackle this problem through internal codes of ethics. On the basis of content analysis of the comments posted on the two most visited online portals in Montenegro (Vijesti and Analitika), in this paper we aim to determine to what degree the media, but also the citizens, respect the right to privacy of the victims of traffic accidents. The results show that both portals take care of the ethical dimensions of the content of online comments: they are dominated by ethical comments in which the citizens express their views. With much higher number of comments than Analitika, portal Vijesti has a harder task and it allowed for publication the comments which contain sarcastic remarks about the texts.*

***Key words:** news, ethics, online, portals, comments, right to privacy, victims*

